

INDEPENDENT.NU's FILMSKOLA

LJUDUPPTAGNING

VID INSPELNING

av Johannes Runeborg

För att underlätta efterarbetet med en produktion som innehåller mycket synkljud, så är det viktigt att ta upp ljudet på inspelningen på bästa sätt. Här ger Independent.nu lite tips om hur du bäst går till väga.

Ljudets roll

Ljudet är 70 procent av en film, sa någon klok människa. Sant är hur som helst att för att en åskådare ska kunna ta till sig Ditt alster så räcker det inte med att bilderna är hur bra som helst. Ljudet måste korrespondera, accentuera och helst förhöja bildernas innehåll!

Ljudet fyller ett antal konkreta uppgifter:

- *Ljudet hjälper oss att känna igen vad en bild föreställer. Samhörigheten mellan bild och ljud är så stark att vi i princip accepterar de flesta ljud som det riktiga då det läggs till en bild.*
- *Ljudet ger perspektiv, närhet och rumskänsla åt annars platta bilder.*
- *Ljudet utvidgar bilden. Ljud från skeenden utanför bilden t.ex. fotsteg eller polissirener skapar en större verklighet utanför filmramen.*
- *Ljudet kan användas för att poängtera budskapet, dela upp det, skapa olika stämningar och bygga upp dramatik. Samma bild med olika ljud kan få helt olika mening.*
- *Ljudet sammanfogar bildväxlingar, och förstärker känslan av ett obrutet skeende. Genom att låta ljudet börja redan innan en bildväxling kan man få ljudet att bana väg för den nya bilden.*
- *Ljudet riktar publikens uppmärksamhet mot rätt del av bilden.*
- *Ljudet kan ge ren faktainformation i form av speaker, intervju och dialog.*

Störande ljud

För att tittaren ska kunna ta till sig ljudet ordentligt, t.ex. i en intervju, måste det vara fritt från störningar. Störningar kan delas in i tre olika huvudgrupper:

Indirekta ljud

Detta ljud kommer från rätt ljudkälla, men går inte direkt in i mikrofonen. Istället studsar det omkring mot väggar, tak och golv och når sedan fram till mikrofonen senare än det direkta ljudet. Försök därför att undvika miljöer som badrum, hissar osv där det är svårt att få kontroll över ljudet. Örat bortser normalt från indirekta ljud, men en mikrofon tar in detta ljud på samma sätt som det direkta.

Störande ljud från andra ljudkällor

Bakgrundsbrus, buller och skarpa metalliska ljud, you name it. Miken har speciellt svårt med sådana "vassa" ljud. Människans stereohörsel kan koncentrera sig på ljud från en speciell riktning, men en mikrofon klumpar gärna ihop alla ljud och får dem att låta som från samma håll utan att kunna särskilja dem.

Vindbummel

Även svaga vindpustar i en mikrofon kan förorska buller som gör exempelvis dialog svårhörbart. Samma sak kan hända om du andas på miken. Se till att ha kraftiga vindskydd på miken, då man ofta inte märker sådana vindbummelljud förrän man är hemma i lugn miljö.

Mikrofonavstånd

Det finns flera sätt att eliminera störningar och höga bakgrundsljud. Det effektivaste är att ha ett så kort avstånd mellan mik och ljudkälla, t.ex. en talares mun, som det bara går. Då höjs talets ljudnivå men inte störningens. När sedan ljudnivån dras ner till normal nivå med volymkontrollen dämpas även störningen.

Några riktmärken för mikrofonavstånd.

- Tyst normalmöblerat rum eller utomhus med normalt natur- eller gatubrus: 40-50 centimeter
- Rum med eko eller störande aktivitet samt utomhus med störningar: 10-30 centimeter
- Du får ytterst sällan bra röstljud på avstånd över en meter.

Automatisk volymkontroll

Det finns kameror med automatisk volymkontroll för ljudet. Sådana är praktiska i amatör-sammanhang, men funkar inte om ljudet ska användas professionellt. Ta en talinspelning, där talaren har kraftig röst. Den automatiska ljudkontrollen drar ner nivån då talaren börjar tala. Så gör han en paus. Då drar autokontrollen upp nivån med den följd at bakgrundsljudet samtidigt dras upp och blir brusigt. När sedan talaren börjar igen regleras autonivån ner igen, med någon sekunds fördröjning, vilket ger ytterligare en konstig effekt. Detta sätt för ljudet att "arbeta" kallas att ljudet "pumpar".

Riktad mikrofon

Ett annat sätt än att med mikrofonavstånd få bort störande ljud är att använda sig av riktad mikrofon och vända den bort från ljudkällor och reflekterande ytor. Utomhus kan du gärna hålla miken lågt och rikta den snett upp mot himlen. Det är lättare att "rikta bort" högfrekventa ljud än lågfrekventa, som gärna kommer med hur du än riktar miken.

Ytterligare ett sätt att få bort störljud är helt enkelt att dämpa dessa. Stäng av fläktar och luftkonditionering, be folk vara tysta under tagning. Och om inget annat hjälper vid dåliga omständigheter – byt inspelningsplats!

Mikrofonen i handen

Mikrofonen som sitter fast på kameran funkar oftast att ta upp effektljud med vid inspelning. Men ska du göra en intervju är det bäst att nyttja en eller flera lösa mikar. Och om avståndet mellan dig och intervjuoffret är kort kan du hålla mikrofonen i handen.

Mikrofonen ska du hålla med ett fast grepp. Flytta inte fingrar och grepp under tagning, det

kan ge oljud på bandet.

Även t.ex. en glappande mik-kontakt kan ge oljud. Glappande kontakter är den i särklass främsta felkällan vid videoinspelning.

Låt mikrofonsladden löpa i en slinga från mik-kontakten upp över ditt ringfinger för att rörelserna i sladden inte ska fortplantas till mikrofonkontakten och ge störningar.

Håll mikrofonen helt stilla mellan dig och den intervjuade. Eventuellt något närmare den av er som har lägst röst. Vinkla inte miken fram och tillbaka mellan er. Det ser fult ut i bild. Om mikrofonen är av riktad typ kommer även bakgrundsljudet att ändras varje gång du vinklar om den.

Håll istället den riktade miken rakt upp på en sådan höjd att du och den intervjuade talar i den känsliga sektorn från var sitt håll. Störande ljud från omgivningen undertrycks på det sättet ganska effektivt.

Mikrofonspö

Ett smidigt sätt att fånga störningsfritt ljud under improviserade förhållanden är att sätta fast miken på ett hopfällbart mikrofonspö.

Med spöet för du fram mikrofonen så att den kommer helt nära ljudkällan fast strax utanför bildkant, ofta ovanför talarens huvud. I andra fall, i tystare rum, håller du spöet strax under bildkant. Det är lättare än att hålla det högt. Och så går ljudet mer direkt från munnen in i miken.

Två mikrofoner

Om två personer talar med varann, t.ex. under en intervju, är det bäst om de har varsin mik framför sig. Antingen mikar med viss riktverkan, så de inte talar in i varandras mikrofoner, eller "myggor", dvs miniatyrmikrofoner som fästs på de medverkandes kavajslag eller tröja.

Har du mer än en mikrofon måste ljudet från dem mixas, så att nivåerna blir lika oavsett om de olika talande har olika kraftiga röster. Många kameror har olika mikingångar med nivåattar för respektive mik, annars får man använda mixer, som mikrofonerna kopplas till.

Numera är det mer regel än undantag att t.ex. professionella reportageteam är utrustade med trådlösa radiomikrofoner som sänder sina signaler till en mottagare i ljudmixern eller på kameran. Sändaren ska vara skild från själva mikrofonen och t.ex. sitta i skärpet på den som talar, som på radiomyggor. I annat fall kan en handmik ha sändaren inbyggd. Tänk på att radiostörningar i dessa fall kan inverka på kvalitén!

Gör ett röstprov

Innan kameran startas bör du kolla inspelningsnivåer, ljudkvalitet och eventuella störningar från omgivningen. Både den intervjuade och intervjuaren bör ge röstprov, så att du kan ställa om nivåerna. Tänk bara på personerna måste tala likadant under tagning som de gjorde vid testet.